

№ 09 (782)
Сакавік 2020 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Асоба: мастачка з Нясутычаў
Тамара Стагановіч –**
стар. 3
- ☞ **Рэгіён: ураджэнцы Дубровеншчыны
і стараверы Жлобіншчыны –**
стар. 4
- ☞ **Моладзь: вучні даследуюць
родныя мясціны –**
стар. 5

Смілавіцкія дзеці малююць Вялікую Радзіму – Беларусь!

Фота Наталі Купрэвіч

У Беларускім фондзе культуры

Да краязнаўчага форуму — менш за тыдзень

Праз некалькі дзён пачнецца I Рэспубліканскі краязнаўчы форум Беларусі, арганізатарамі якога выступаюць Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь і ГА «Беларускі фонд культуры» пры падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. Форум праводзіцца ў партнёрстве з Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі, Нацыянальнай акадэміяй навук Беларусі і Рэдакцыйна-выдавецкай установай «Выдавецкі дом "Звязда"». Пройдзе ён на базе Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь па адрасе: г. Мінск, вул. К. Маркса, 12.

Мяркуецца, што ў мерапрыемстве возьмуць удзел больш за 250 краязнаўцаў і навукоўцаў з розных мясцінаў Беларусі.

Ніжэй падаем папярэдні план Форуму (у ім магчымыя змены, аб якіх удзельнікі даведваюцца дадаткова).

Пад час Форуму будзе разгорнутая выстаўка краязнаўчай літаратуры і лепшых краязнаўчых выданняў, прадстаўленых на рэспубліканскі конкурс краязнаўчай літаратуры рэгіёнаў краіны.

12 сакавіка

- 10.00 – 11.00 – рэгістрацыя ўдзельнікаў.
- 11.00 – 13.00 – пленарнае пасяджэнне.
- 13.00 – 14.00 – перапынак.
- 14.30 – 18.30 – праца секцый:
«Краязнаўства ў сістэме навукова-даследчай працы»;
«Краязнаўства ў вучэбна-выхаваўчым працэсе ўстаноў адукацыі»;
«Экалагічнае краязнаўства і турыстычная дзейнасць»;
«Моладзь і краязнаўства»;
«Асоба ў краязнаўстве: з гісторыі біяграфій беларускіх краязнаўцаў»;
канферэнцыя школьнікаў «Пазашкольнае краязнаўства: вопыт рэгіёнаў».

13 сакавіка

- 09.30 – 12.30 – праца секцый.
- 13.00 – 14.00 – перапынак.
- 14.00 – 16.30 – фінальнае пасяджэнне, падвядзенне вынікаў форуму і конкурсу кніг.

Вобразы-імгненні дзяржавы

Да Міжнароднага дня роднай мовы сёлета розныя ўстановы падрыхтавалі свае імпрэзы. У шэрагу мерапрыемстваў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі – фотавыстаўка «Беларусь: цудоўныя імгненні», арганізаваная бібліятэкай сумесна з тэлеканалам «Беларусь 24».

Наведнікі маюць магчымасць пабачыць серыю з 20-і здымкаў, што адлюстроўваюць сімвалы, прыроду, культуру нашай радзімы. Радзімы, якая паўстае прыгожай, разнастайнай і непаўторнай краінай са шматвекавой гісторыяй, помнікамі старадаўняй культуры і архітэктуры, сучаснымі будынкамі і наватарскімі ідэямі. Пабачыць наведнікі таксама жывёльны і раслінны свет, раўнінныя пейзажы, непраходныя лясы, запаведнікі і азёры.

Для краіны сімвалічныя жывёла зубр, птушка бусел, расліны валожка, лён і канюшына. З кожным сімвалам звязаныя свае легенды і паданні. Пра іх і распавядаюць у сваіх фотапрацах Ігар Бышнеў, Максім Вейзе, Юлія Войніч, Кацярына Міціна, Сяргей Плыткевіч, Улад Сакалоўскі, Сяргей Тарасаў. У кожным іх здымку – свае настрой, характар, гісторыя.

Сёлета цагам года выстаўка будзе экспанавана ў розных краінах Еўропы. Збор фотавобразаў нашай краіны, мяркуецца, не пакіне глядачоў аб'якавымі, а кожны вобраз-імгненне запоўніцца надоўга.

Арганізатары запрашаюць завітаць у галерэю «Лабірынт», каб да 15 красавіка на свае вочы пабачыць цудоўныя імгненні, зафіксаваныя фотамайстрамі.

Пагодле інфармацыі

адрэдактарства з грамадскасцю НББ

Рэдакцыя «Краязнаўчай газеты»

Сябры! Не забывайцеся падпісвацца на «Краязнаўчую газету».
Гэта можна зрабіць да 25 чысла любога месяца.
Кожны падпісчык – голас у падтрымку краязнаўства. Будзьма разам!
Падпісныя індэксы: індывідуальны – 63320, ведамасны – 633202

Дзе варта пабываць

«Згукі мінуўшчыны» збіраюць сяброў

11 сакавіка ў адпаведнасці з адукацыйна-культурнай праграмай «Традыцыйная культура і моладзь» (2015 – 2020 гг.), зацверджанай на калегіі ўпраўлення па адукацыі Кастрычніцкага раёна г. Мінска, у рамках гарадскога рэсурснага цэнтру па выхаванні ў рабоце «Фарміраванне нацыянальнай сама-свядомасці асобы сродкамі традыцыйнага народнага мастацтва беларусаў» адбудзецца **Другі адкрыты конкурс беларускага народнага спеўнага і музычна-інструментальнага выканальніцтва «Згукі мінуўшчыны»**.

Мэта конкурсу – мастацкае выхаванне дашкольнай, школьнай, навучэнскай і працоўнай моладзі сродкамі традыцыйнай музычнай культуры Бацькаўшчыны. Задачы творчых саборніцтваў: захаванне і развіццё традыцыйнай музычнай культуры Беларусі; вывучэнне, практычнае засваенне і трансляцыя ўдзельнікамі конкурсу народных лакальных спеўных і музычных інструментальных традыцый розных рэгіёнаў крэатыву шляхам вуснага пераймання; выяўленне і падтрымка музычна адораных дзяцей, падлеткаў, развіц-

це іх творчага патэнцыялу; абмен творчымі дасягненнямі і дэманстрацыя перанятых мастацкіх уменняў у сацыякультурным по-быцце.

У конкурсе бяруць удзел спеўныя ансамблі, музычныя інструментальныя капэлы, салісты-інструменталісты.

У межах II адкрытага конкурсу беларускага народнага спеўнага і музычна-інструментальнага выканальніцтва «Згукі мінуўшчыны» адбудзецца Першы турнір салістаў-мультивыканаўцаў твораў беларускай народнай спадчыны.

Арганізатары запрашаюць 11 сакавіка а 14 гадзіне ў СШ № 168 г. Мінска дакрануцца да спадчыны нашага народа, падтрымаць маладых прадаўжальнікаў і захавальнікаў традыцыйнай культуры.

Дадатковую інфармацыю можна атрымаць, калі напішаце на электронны адрас oktcvr@minsk.edu.by.

*Паводле інфармацыі
вучэбна-метадычнага кабінета
ЦДАДЗІМ «Ветразь»
г. Мінска*

Музейныя заняткі ў Нясвіжскім замку

Незвычайны ўрок адбыўся для вучняў 2-3 класаў Ланскога вучэбна-педагагічнага комплексу дзіцячых сад – сярэдняй школы. Заняткі «Таямніцы музейных прадметаў: паясы кунтушова» адбыліся ў музеі-запаведніку «Нясвіж» – замку Радзівілаў. Вучні пазнаёміліся з феноменам шойкатканых паясоў і ўпершыню ўбачылі арыгінальныя экзэмпляры.

Дзеці даведаліся, што мужчыны XVIII ст. былі вялікімі моднікамі. Верхнюю вопратку – кунтуш – яны падзівалі шырокімі чатырохметровымі паясамі. Такія паясы называліся кунтушовымі, альбо «персідскімі», бо менавіта

з далёкай Персіі першапачаткова іх прывозілі купцы. Пазней пачалі ствараць паясы і на нашых землях – у Нясвіжы, Слуцку, Гродне. Менавіта ў Нясвіжы ў 1758 г. была заключаная дамова паміж князем Міхаілам Казімірам Радзівілам і ткачом Янам Маджарскім, паводле якой майстар павінен быў ткаць паясы і навучаць радзівілаўскіх майстроў сакрэтам усходняга ткацтва.

Хутка Нясвіжская мануфактура аб'ядналася са Слуцкай і набыла сусветную вядомасць. Вырабы Слуцкай мануфактуры былі вельмі прыгожымі. Кожны пояс складаўся з дзвюх галоў, сярэдніка, аблямаванняў, бардзюраў і махроў. Пры гэтым галовы былі ўпрыгожаныя самымі мудрагелістымі

ўзорамі: «гваздзік», «расада», «кітайскае воблачка», «васілёк», «букет», «квітнеючыя пні» і «вяночак». Ткалі паясы з шаўковых, срэбных і залатых нітак. На аблямоўцы змяшчалі ткацкую марку з вытканым імем майстра: «Ян Маджарскі», «Лео Маджарскі», ці месцам вытворчасці – «Слуцк», «В'я грдь Слуцк».

Пад час практычнай часткі музейных заняткаў дзеці разглядалі кунтушова паясы, што прадстаўлялі ў вітрынах экспазіцыі, вызначалі назвы іх частак і ўзораў. Хлопчыкам было прапанавана падвязаць сябе сучаснымі копіямі паясоў, тым самым адчуць сябе сапраўднымі шляхціцамі XVIII ст.

*Алена ЕЎТУХ
Фота Марыны БУРНОВІЧ*

На тым тыдні...

✓ **27 лютага** Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь сумесна з Дзяржаўным мемарыяльным гісторыка-літаратурным прыродна-ландшафтным музеем-запаведнікам імя А.С. Пушкіна «Міхайлаўскае» правялі ўрачыстае адкрыццё **Фотавыставы «Міхайлаўскае. Кабінет Пушкіна»**. Пушкінскі запаведнік – унікальны помнік рускай культуры нацыянальнага і сусветнага значэння. Міхайлаўскае, Трыгорскае, Пятроўскае, невялікі пасёлак Святыя (цяпер Пушкінскія) Горы са старадаўнім Святагорскім манастыром – гэтыя мясціны непарыўна звязаныя з жыццём і творчасцю вялікага рускага паэта. Запаведныя месцы на Пскоўшчыне прыцягваюць да сябе пісьменнікаў, мастакоў і артыстаў. Свой погляд на Міхайлаўскае прадстаўляюць фотамастакі Аляксей Лазараў і Мікалай Аляксееў.

✓ Музей «Лошыцкая сядзіба» **28 лютага** запрасіў на адкрыццё **выставы «Нальшанскія сустрэчы»**, што стала вынікам леташняга мастацка-літаратурнага пленэра па жывапісных мясцінах ракі Віліі. Гэта расповед мастакоў, якія мінулым летам сабраліся каля старога млына на аграсядзібе «Вялес» на стромкіх берагах Віліі. Да мастакоў далучыліся беларускія паэты і барды. Нагадаем, што пленэр адбыўся пры падтрымцы дабрачыннага фонду «Спадчына М.К. Агінскага» і аматараў культуры Франца Жылкі і Алега Мізулы. Сярод аўтараў, чые творы дэманструюцца, заслужаныя дзеячы мастацтваў Рэспублікі Беларусь Віктар Барабанцаў і Віктар Нямцоў, лаўрэат прэміі «За духоўнае адраджэнне» Алесь Суша і вядомыя мастакі мінскага краю Анатоль Бяляўскі, Віктар Мікіта, Галіна Бяганская, Кастусь Качан, Таццяна Ласка і Эдуард Мацюшонак.

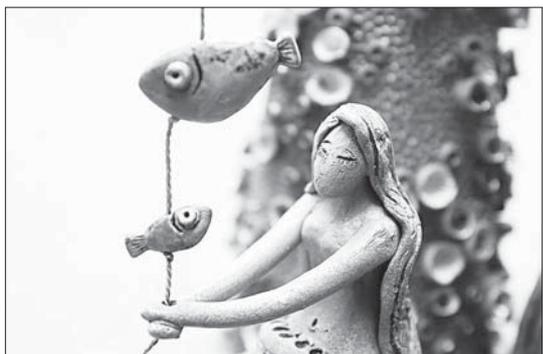
Выстава ўяўляе сабой мастацкае падарожжа па Віліі, перад вачыма паўстаюць жывапісныя краявіды і квітнеючыя сады, старажытныя млыны і бровары, капліца Святога Францішка ды іншыя прыцягальныя мясціны.

14 і 28 сакавіка на «Нальшанскіх сустрэчах» у Лошыцкай сядзібе адбудуцца літаратурныя сустрэчы з паэткамі Алай Клемянок і Антанінай Хатэнка.

Павандраваць з дапамогаю мастакоў па Нальшанскім краі можна па 29 сакавіка.

✓ **3 сакавіка** мастацкая галерэя «Універсітэт культуры» запрасіла на адкрыццё **Трэцяй выставы керамікі «Між рукамі і полымем: КераМІФічнае»**, ініцыяванай ГА «Гільдыя керамістаў».

Праект «Між рукамі і полымем» створаны дзеля папулярызацыі мастацтва керамікі і садзейнічання развіццю майстроў, якія працуюць у гэтай галіне дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва. Прадстаўленыя працы 20-і беларускіх і расійскіх аўтараў. Асаблівасцю праекта з'яўляецца тое, што можна пабачыць творы керамістаў рознага ўзросту – ад пачаткоўцаў да знакамітых мэтраў.

«Між рукамі і полымем: КераМІФічнае»

Мастачка з Нясутычэй

Пахмурным восенскім вечарам да хаты Марыі Стагановіч, якая жыла ў вёсцы Нясутычы на Навагрудчыне, спяшалася бабка-павітуха. Неўзабаве ў хаце пачуўся плач нованароджанага дзіцяці. Бабка сказала абрадаванай парадзісе, што нарадзілася дзяўчынка, перарэзала пупавіну, выкупала дзіця і перадала яго шчаслівай матулі. Жанчына, маючы ўжо двух сыноў, марыла пра дачушку, якую Гасподзь паслаў ёй у той дажджлівы вечар. 15 лістапада 1930 г. у хаце Аляксандра Стагановіча і яго жонкі Марыі на свет з'явілася дачка Тамара, унучка Сцяпана Карпузевіча-Борыса, былога ўпраўляючага графа Храптовіча. Калі дзяўчынка вырасце, яна здолее чулай душой увабраць усё характэрнае фарбаў прыроды роднай вёскі, а затым экзотыку краявідаў далёкай заакіянскай краіны, куды закіне яе лёс, і стане таленавітай мастачкай. У вёсцы Нясутычы пра яе адметны лёс даведваюцца праз шмат гадоў.

А ў той восенскі вечар бацька дзіцяці не змог пабачыць сваю нованароджаную дачушку, пацалаваць яе і падзякаваць жонцы за найкаштоўнейшы падарунак, бо не так даўно адбыўся суд, у выніку якога былі пасол польскага Сейма (1928 г.), кандыдат ад Беларускага сялянска-рабочага клуба «Змаганне», актыўны дзеяч Таварыства беларускай школы на Навагрудчыне А. Стагановіч быў асуджаны на шэсць гадоў «за антыдзяржаўную дзейнасць» пасля таго, як адмовіўшыся ад пасольскага мандата, склаў свае паўнамоцтвы і страціў права недатыкальнасці.

Вярнуўся бацька дадому праз пяць гадоў, і гэта падзея стала самай галоўнай у жыцці маленькай Тамары. Паводле яе ўспамінаў, менавіта з гэтага дня ў яе тонкай мастацкай душы адбыўся пера-

Аляксандр Стагановіч – пасол польскага Сейма (1928 г.)

Марыя Стагановіч (каля 1928 г.)

Тамара Стагановіч (Нясутычы, 1930-я гг.)

варот ад суму і тугі да адчування залатой пары шчаслівага дзяцінства. У памяці засталася і светлая радасць ад прагулак з бацькам па нясутыцкіх сцяжынках, і святкаванне Калядаў усёй сям'ёй, і снежныя зімы, калі завеза засыпала не толькі ганак, але і дзверы, а сумёты былі вышэйшыя за галаву дзяўчынкi, і катанне на санках, і зімовыя вечары, калі ў хаце збіралася шмат дзяцей, а матуля, раздаўшы кожнаму прысмакі, расказвала цікавыя і павучальныя байкі або вучыла дзяцей танцаваць. Ад матулі будучай мастачцы перадалася любоў да народнага мастацтва, беларускіх абрадаў і песень.

Летняя пара прыносіла дзяўчыцы вялікае задавальненне ад прыгожых кветак, якія яна разам з матуляю саджала каля хаты. Ружы, фіялкі, нарцысы, гваздзікі, стакроткі, рознакаляровыя вярціні, абсаджаныя дэкаратыўнымі кустамі і духмяным базам, стваралі тут утульны

«Нясутычы, мая родная вёска»

куточак кветкавага раю. Выклікаў захапленне ў дзяўчынкi і пасаджаны бацькам выдатны сад, які славіўся на ўсю ваколіцу, і сюды прыязджалі па яблыкі здалёк. Ураджаваў яе і цудоўны свет шматлікіх раслінаў, любоўна пасаджаных матуляю на агародзе. Часам бацька наведваў Мураванку графа Храптовіча, іншы раз браў з сабою і Тамару. Вынікам паездкі была звычайна нейкая навінка ў гаспадарцы Стагановічаў, так аднойчы з'явілася ў іх парода курэй, якія неслі шмат яек.

У школу дзяўчынка пайшла ў сваёй роднай вёсцы і вучылася з вялікім задавальненнем, а яшчэ яна вельмі любіла маляваць, і дапамагаў ёй зрабіць першыя крокі на шляху да мастацтва старэйшы брат Шура. Дзяўчынка захаплялася раннімі творамі брата, на якіх паўставалі то руіны Навагрудскага замка, то маляўнічыя пейзажы. На

іх Тамару зачароўвалі і прыгожыя кветкі з матулінага кветніка, і захад сонца зімою над сялянскімі хатамі, і срабрыстыя хвалі магутнага Нёмана. Яна лічыла, што ўсё гэта і зрабіла яе мастачкаю.

Аляксандр Стагановіч у царскай арміі

На жаль, такое бестурботнае жыццё дзяўчынкi працягвалася нядоўга, бо пачаліся падзеі, што змянілі яго карэнным чынам. Перадвоенны час быў вельмі складаным для сям'і Стагановічаў, бо новыя ўлады выказалі недавер былому паслу польскага Сейма, хаця ён працаваў на карысць беларускага народа і пацярпеў за гэта, трапіўшы ў польскую турму. У калгас А. Стагановіч не ўступіў, застаўся аднаасобнікам, як і многія іншыя сяляне, якія, мелі дастаткова зямлі, каб забяспечыць свой дабрабыт, але ж зямлю, якую сяляне набывалі за свае грошы, забралі ў калгас, а людзей пачалі вывозіць на поўнач. Трапіла ў спісы на вываз і сям'я Стагановічаў. Нават дзесяцігадовая Тамара адчула страх перад невядомасцю, калі ўбачыла, як матуля падрыхтавала торбы з сухарамі і адзеннем для ўсёй сям'і, паставіла ў кухні на зэдаль і папярэдзіла, каб дзеці не палохаліся, калі ўначы прыедуць іх забіраць, а бралі кожны сваю торбу ў далёкі шлях; але вывезці іх у Сібір не паспелі, бо пачалася вайна.

У памяці дзяўчынкi засталіся жахлівыя ўспаміны першых дзён вайны, калі нямецкі самалёт абстрэльваў з кулямёта людзей, калі ўбачыла немцаў з вінтоўкамі, якія выйшлі з жыта і прайшлі побач паміж кароваў, якіх адна пасвіла ў полі, калі пачула аглушальны гул нямецкіх танкаў, што бясконцым шнуром цягнуліся на ўсход. Вельмі балючай была для яе разлука з братам Шурам, якога вывезлі на працу ў Нямеччыну. Адзінае, што цешыла дзяўчынку ў такі складаны момант, – маленькі брацік Юрачка, які нядаўна з'явіўся на свет, і якому яна прысвячала амаль увесь свой час – купала, апранала, спявала песні, гуляла з ім. Пасля аднаго з начных візітаў узброеных партызанаў, якія забралі адзенне і прадукты, маці з дзецьмі вымушана была выехаць у Навагрудак, куды крыху раней перабраўся гаспадар, дзе працаваў загадчыкам шпітала і дзіцячага прытулку.

Т. Стагановіч вельмі ўразіў старажытны горад. Там яна хадзіла ў школу, наведвала разам з матуляю Барыса-Глебскую царкву і Свята-Мікалаеўскі сабор, бывала на Замкавай гары, бачыла зруйнаваны авіябомбай дом Адама Міцкевіча. У школе дзяўчынка вучылася на беларускай мове, на розных імпрэзах вучні сявалі беларускія песні, танцавалі беларускія народныя танцы, вывучалі гісторыю Беларусі. Дзякуючы беларускім настаўнікам, дзяўчынка ўведоміла сябе прадстаўніцай беларускага народа, які мае права на сваё жыццё, свае звычкі, сваю мову. Бацька заўсёды казаў ёй пра дабрый і пшырасць беларускіх людзей, якім імкнуўся дапамагчы чым мог, гаварыў, што ні адзін заваёўнік-чужынец не мае права на нашу зямлю – толькі самі беларусы. Тамара бачыла, як бацька імкнецца дапамагчы сіротам, удовам, як перажываюць бацькі знішчэныя вязняў яўрэйскага гэта, і ў яе душы абуджалася спагада да ахвяраў і пакутнікаў жахлівай вайны.

Святлана КОШУР,
г. Карэлічы

(Працяг будзе)

ладзілі перапіску з майстрам спорту міжнароднага класа па цяжкай атлетыцы Генадзем Махвеевым (Наваполацк), беларускімі лёгкаатлетаў, якія спецыялізуюцца ў кіданні молата, Глебам Дударавым (Канзас-Сіці, ЗША) і Захарам Махрасенкам (Мінск), з беларускім дзюдаістам, майстрам спорту міжнароднага класа Кан-

нічныя навукі», «Транспарт і машынабудаванне».

Зборнік прызначаны для краязнаўцаў, педагогаў, бібліятэкараў, навучэнцаў школы і студэнтаў ВНУ.

Выданне распаўсюджанае па бібліятэках Дубровенскай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы. Электронны варыянт размешчаны на сайце нашай установы ў раздзе-

Урадженцы Дубровеншчыны

Выданне «Дубровеншчына ў іменах» распрацаванае аддзелам бібліятэчнага маркетынгу і рэкламы Дубровенскай цэнтралізаванай раённай бібліятэкі. У яго ўвайшла інфармацыя аб 111-і ўрадженцах Дуброўны і Дубровенскага раёна, якія дасягнулі значных поспехаў у сваёй дзейнасці і зрабілі важкі ўнёсак у развіццё рэгіёна.

Стварэнне зборніка праходзіла ў некалькі этапаў. Спачатку быў адабраны спіс прэтэндэнтаў для ўключэння ў выданне. Наступным стаў пошук біяграфічных дадзеных пра гэтых людзей. Дзякуючы акаўнтам у сацыяльных сетках «ВКонтакте» і «Одноклассники» нам удалося звязцца з выхадцамі з Дубровеншчыны, якія жывуць у іншых гарадах і краінах. Пра-

перапіску мы ўсталявалі сяброўскія тасункі з рускім і таджыкскім пісьменнікам, перакладчыкам, кінасцэнарыстам і журналістам, адным з вядучых рускіх пісьменнікаў Таджыкістана Леанідам Чыгрыным, які цяпер жыве ў Санкт-Пецярбургу. Скантаваліся таксама з майстрам спорту міжнароднага класа па кікбоксінгу, майстрам спорту па тайскім боксе, па стральбе, рукапашным боі і ўшу сандыа, 2-м чэмпіёнам Еўропы сярод прафесіяналаў, фіналістам Кубка свету, прызёрам Еўропы, шматразовым чэмпіёнам Беларусі Аляксандрам Свіціным, які цяпер жыве ў Маскве. На-

станцінам Сямёнавым, беларускай лёгкаатлеткай Алесяй Туравай, фронтмэнам гурта «Дрозды» Віталем Карпанавым і многімі іншымі.

Інфармацыя зборніка прадстаўленая 19-ю раздзеламі: «Жывапіс», «Ахова здароўя і медыцынскія навукі», «Выдавецкая дзейнасць», «Кінамастацтва», «Культура», «Літаратура і журналістыка», «Музыка», «Навука», «Народная адукацыя і педагогічная навука», «Палітыка і палітычныя навукі», «Прадпрыемства», «Права», «Прамысловасць», «Рэлігія», «Рамяство», «Сельская і лясная гаспадарка», «Спорт», «Тэх-

ле «Выдавецкая дзейнасць».

Хочацца дадаць, што сярод нашых землякоў 6 Герояў Савецкага Саюза, 18 дактароў навук, 1 кавалер ордэна Францыска Скарыны, 5 майстроў спорту міжнароднага класа, 11 ганаровых грамадзянаў Дуброўны, Ленінграда, Северадзвінска і інш. У памяць аб нашых земляках устаноўлены больш за 20 помнікаў, памятных знакаў і мемарыяльных дошак у Дуброўне, Ганцавічах, Данкове, Севастопалі, Северадзвінску і Феадосіі. Імяны дубровенцаў носяць вуліцы і завулкі ў Дуброўне і Дубровенскім раёне, у Ганцавічах, Нікалае-

ве, Севастопалі, Тэль-Авіве, Берне ды іншых, а таксама група населеных пунктаў на поўначы даліны Хулы ў Верхняй Галілеі (Ізраіль) і кратар на адвартным баку Месяца. А партрэты двух ураджэнцаў Дуброўны нават былі змешчаны на паштовых марках Ізраіля і Беларусі.

Дубровенская ямяла стала шчодрой і клапатлівай маці для мноства талентаў.

*Надзея ДУДАРАВА,
загадчыца аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
і рэкламы цэнтралізаванай
раённай бібліятэкі,
г. Дуброўна*

Стараверы з Баршчоўкі

Вёска Баршчоўка Чырвонабярэжскага сельсавета Жлобінскага раёна – тыповая стараверская вёска, якіх на сучаснай Жлобіншчыне (Чырвонабярэжскага, Шчадрынскага і Кароткавіцкага сельсаветаў) у XIX – пачатку XX стагоддзя ўзнікла шмат. Продакі мясцовых жыхароў – этнічныя рускія, якія пакінулі сваю радзіму яшчэ ў канцы XVII стагоддзя паводле рэлігійных матываў. Яны не прынялі царкоўную рэформу, захавалі старыя абрады. Наглядна прыкметы «старажытнай веры» ў Баршчоўцы можна заўважыць і сёння – у малітоўных хатніх кутках. Гэта – металічны крыж, абавязкова васьміканцовы, рэлігійныя кнігі, у якіх «Ісус» па-руску пішацца з адным «і», а таксама – ружанец, які ў старавераў называ-

ецца «лестовкой», што сімвалізуе духоўную лесвіцу на нябёсы.

На Жлобіншчыну стараверы трапілі не адразу. Баршчоўцы, напрыклад, спачатку аселі ў Прыбалтыцы. У пісьмовых крыніцах гэтая вёска вядомая з XIX стагоддзя як паселішча ў Сцяпскай воласці Бабруйскага павета Мінскай губерні. Паводле Усерасійскага перапісу 1897 года тут налічвалася звыш 30-і двароў, 201 жыхар. Мясцовыя стараверы належалі да так званых Паморскага «согласия», у якім няма святароў, а іх замяняюць духоўныя настаўнікі (у Баршчоўку такі прыезджае з Бабруйска, дзе сёння жыве нямала ўрадженцаў Жлобіншчыны).

Тыповым прадстаўніком сапраўдных прыхільнікаў «старой» веры з'яўляецца Ірына Манёнак,

якая шмат часу праводзіць з малітвай. Гэта ветлівая і адкрытая жанчына. Яна зусім не дураецца тых, хто не належыць да яе веры і ахвотна пагутарыць з намі. Менавіта яна расказала пра духоўныя карані сваіх аднавяскоўцаў.

Адкуль магла пайсці назва гэтай вёскі? Напэўна, тут здаўна гатавалі смачныя баршчы.

– Так яно і ёсць, – засведчыла старажылка Баршчоўкі Рышына Мажар. – Звычайна гэтую страву ў нас гатуюць з малітвай на царкоўнае прасольнае свята вёскі – Прачыстую (Успенне Найсвятой Багародзіцы, якое адзначаецца 28 жніўня. – М.Ш.). Таму прыезджаецца да нас улетка, пачастуем.

У Баршчоўцы шмат дыхтоўных дамоў, зробленых з цэгляс. Рэч у тым, што ў вёсцы доўгі час працавала цагельня. Апошні дырэктар прадпрыемства, цяперашні старэйшына населенага пункта, Уладзімір Чубараў кажа:

– Завод існаваў да 1984 года. На ім працавалі многія вясцоўцы.

Выраблялася да 20 тысячаў штук цэгля ў дзень.

Дваццаць гадоў адрацавала на цагельні і ўжо знаёмая нам Р. Мажар. На гэтую цяжкую працу яна ўладкавалася, бо трэба было карміць дзяцей. А на такой вытворчасці можна было зарабіць грошай.

На жаль, у Баршчоўцы была закрытая не толькі цагельня. З часам зніклі ў набыт мясцовыя школа, вясковы клуб і магазін. А ўсё з-за таго, што яшчэ ў савецкі перыяд адсюль у горад (у асноўным у Бабруйск) пачала з'яўдацца адвартны працэс. На бацькоўскія падворкі вяртаюцца і тыя, хто доўгі час жыў у горадзе, але пасля выхаду на заслужаны адпачынак вырашыў зноў усталявацца ў вёсцы. Сёння ў Баршчоўцы ўжо амаль паўсотні такіх «дачнікаў», многія з якіх жывуць тут круглы год.

*Мікалай ШУКАНАЎ,
краязнаўца, г. Жлобін
Фота Мікалая СЕМЯНЦА*

Ірына Манёнак

Рышына Мажар

Школьнае краязнаўства

Дзеля развіцця навукова-даследчай дзейнасці як эфектыўнага чынніка павышэння якасці адукацыі ўсебаковага развіцця асобы навучэнцаў пры канцы мінулага года ў Рэспубліканскім цэнтры экалогіі і краязнаўства прайшла рэспубліканская навукова-практычная канферэнцыя «Краязнаўчыя даследаванні як сродак далучэння навучэнцаў да пошукава-даследчай дзейнасці». Цягам года маладыя краязнаўцы з усіх рэгіёнаў краіны ўдзельнічалі ў экспедыцыях, паходах і экскурсіях, адкрывалі і даследавалі новыя факты і знаходкі, звязаныя з гісторыяй, культурай, прыродай і эканомікай радзімы, працавалі ў архівах і музеях. На агульнанацыянальным этапе конкурсу «Скарбонка краязнаўчых знаходак» было прадстаўлена звыш 70-і працаў, 40 найлепшых былі абароненыя навучэнцамі ў рамках канферэнцыі. Па выніках ацэнкі былі вызначаны пераможцы і прызёры конкурсу.

Узнагароджаныя Дыпламамі I ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь:

Дзмітрый Аляксееў, навучэнец Чэрыкаўскага цэнтра дзіцячага і юнацкага турызму, краязнаўства і экскурсій (кіраўнік В.С. Максіменка);

Яраслаў Тухта, навучэнец Слабадской яслі-сад – сярэдняй школы Лепельскага раёна (кіраўнік В.У. Тухта);

Міхаіл Ліханаў, навучэнец СШ № 1 г. Ліды (кіраўнік Н.А. Ліханава);

Ігнат Малько, навучэнец Нарацкай СШ № 2 Мінскай вобласці (кіраўнік С.В. Гагоўка);

Анастасія Мінгелевіч, навучэнка Забалацкай яслі-сад – сярэдняй школы Гродзенскай вобласці (кіраўнік Ф.С. Войшыні);

Мікіта Шайнюк, навучэнец СШ № 2 г. Нароўлі (кіраўнік В.В. Чайка).

Дыпламамі II ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь:

Дзмітрый Астапенка, навучэнец Макранскай дзіцячы сад – сярэдняй школы Быхаўскага раёна (кіраўнік С.П. Кулаеў);

Міхаіл Данілаў, навучэнец Кансталаўскай яслі-сад – базавай школы Браслаўскага раёна (кіраўнік В.Е. Бунта);

Данііл Кужык, навучэнец гімназіі г. Белаазёрска (кіраўнік Г.В. Скарына);

Юген Кузьмін, навучэнец Лучынскай базавай школы Рагачоўскага раёна (кіраўнік С.І. Варыкава);

Карына Коўза, навучэнка Радунскай СШ Гродзенскай вобласці (кіраўнік І.І. Фісенка);

Аліна Марцэвіч, навучэнка Едкаўскай СШ Гродзенскай вобласці (кіраўнік Т.А. Марцэвіч);

Таццяна Мазур, навучэнка Сеўрукоўскай дзіцячы сад – базавай школы Баранавіцкага раёна (кіраўнік М.Р. Хіневіч);

Елізавета Пялова, навучэнка СШ № 2 імя К.П. Арлоўскага г. Кіраўска (кіраўнік А.М. Каранкевіч);

Крыстына Спецыян, навучэнка СШ № 2 г. Ашмяны (кіраўнік Л.Г. Пятрова);

Сяргей Шчэрбач, навучэнец гімназіі № 8 г. Мінска (кіраўнік А.В. Калітра).

Дыпламамі III ступені Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь:

Аліна Бабкунова, навучэнка СШ № 2 г. Быхава (кіраўнік С.П. Кулаеў);

Ксенія Волкава, навучэнка гімназіі г. Быхава (кіраўнік В.М. Маржэрына);

Анастасія Забаўка, навучэнка Пелішчанскай СШ Камянецкага раёна (кіраўнік В.В. Арабейка);

Анастасія Лойка, навучэнка СШ № 4 г. Дзяржынска (кіраўнік М.М. Пахомоў);

Таццяна Навумец, навучэнка Карабоўскай дзіцячы сад – сярэдняй школы імя Р.І. Мацеюна Глыбоцкага раёна (кіраўнік Л.А. Чаронка);

Марыя Рудзянкова, навучэнка Майская базавай школы Жлобінскага раёна (кіраўнікі П.І. Асадчы, А.В. Нікалайчык);

Ягор Сідоркін, навучэнец Крулеўшчынскай СШ Докшыцкага раёна (кіраўнік Н.У. Рандарэвіч);

Анастасія Таварасьян, навучэнка Цешаўлянскай СШ Баранавіцкага раёна (кіраўнік В.М. Дубейка);

Анастасія Канавалава і Валерыя Анішчык, навучэнкі Слонімскага раённага цэнтра дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі (кіраўнік Н.М. Анішчык);

Ганна Цандо, навучэнка СШ № 1 г. Камянца (кіраўнік В.М. Цандо);

Юлія Цыцына, навучэнка Мёрскага раённага цэнтра дзяцей і моладзі (кіраўнік В.А. Ермалёнак).

Дыпламамі лаўрэата Рэспубліканскага цэнтра экалогіі і краязнаўства:

Аляксей Крук, навучэнец Парплішчанскай СШ Докшыцкага раёна (кіраўнік Н.М. Крук);

Ангеліна Врублеўская, навучэнка Скрыгалаўскай СШ імя М.І. Шлягі Мазырскага раёна (кіраўнік В.У. Рудак);

Марыя Бондарова, навучэнка СШ № 16 г. Мазыра (кіраўнік У.В. Гімбут);

Валерыя Яхімчык, навучэнка СШ № 2 г. Шчучына (кіраўнік А.А. Яхімчык).

З гэтага нумара паводле дамоўленасці з РЦЭК «Краязнаўчая газета» пачынае друкаваць выбраныя працы канкурсантаў.

Міхаіл ЛІХАНАЎ,
навучэнец 11 класа СШ № 1 г. Ліды

Рэпер на доме

Дом, у якім я жыву са сваёй сям'ёй, пабудаваны ў 1964 годзе і размешчаны на ўскраіне горада Ліды. Якраз тады і быў умураваны ў сцяну пад маім акном незвычайны металічны знак, на якім выбітыя лічбы і літары. Аказалася, што гэта геадэзічны знак – рэпер, што служыць для вымярэння вышыні адносна ўзроўню мора. Не ўсе будынкі маюць такую адзнаку. Гэтая тэма так зацікавіла мяне, што я вырашыў знайсці і даследаваць падобныя геадэзічныя знакі нашага горада.

Падчас працы над тэмай

Пад час працы я даведаўся, што самы старэйшы геадэзічны пункт знаходзіцца ў в. Дакудава нашага раёна, ён быў прызначаны для вымярэння памераў Зямлі і адносіцца да «Дугі Струвэ», пракладзенай на працягу 2820 км з поўначы на поўдзень уздоўж 25-градуснага мерыдыяна ўсходняй даўгаты.

Адзін з самых старэйшых геадэзічных знакаў Ліды адносіцца да 1930-х гадоў (тады наш край уваходзіў у польскую дзяржаву). Ён устаноўлены Бюро трыягуляцыі пры Міністэрстве грамадскіх работ Польшчы. Два падобныя знакі былі знойдзеныя ў праходзе чыгуначнага моста за Цэнтральнай раённай бальніцай і ў жылым доме в. Астроўля Лідскага раёна. Яны маюць круглую форму, на іх выбіты герб Польшчы, па кантуры нанесены надпіс «Znak Wysokości» і літары P.N. – што азначае «дакладнае нівеліраванне». Яшчэ адзін рэпер таго ж перыяду размешчаны ў падмурку будынка Упраўлення па працы, занятасці і сацыяльнай абароне насельніцтва г. Ліды (1927 год). На геадэзічным знаку зверну можна ўбачыць слова «MAGISTRAT», ніжэй указаны яго нумар. Усе знакі з'яўляюцца рабочымі і могуць выкарыстоўвацца пад час выканання геадэзічных работ.

Найбольшая колькасць захаваных геадэзічных пунктаў і знакаў Ліды і Лідскага раёна з'явіліся ў 1960-я – 1980-я гады. У тым ліку і знак, выяўлены ў падмурку майго дома. Ён

адносіцца да насенных рэпераў III класа і быў закладзены ў 1968 годзе Беларускім дзяржаўным інстытутам інжынерных пошукаў, што пацвярджае абрэвіятура на метцы.

У 1960-х гадах у нашым горадзе выконваўся вялікі аб'ём геадэзічных работ. Таму ў раёне вул. Гагарына (дзе цяпер размешчаны магазазін «Еўропарт») былі арганізаваны спецыяльныя курсы для падрыхтоўкі спецыялістаў па геадэзіі і тапаграфіі. На пляцоўцы курсаў пабудавалі навучальны геадэзічны пункт, дзе размяшчаўся грунтавы рэпер. Курсы праіснавалі некалькі гадоў і былі скасаваныя. Прагэта я даведаўся ў час размовы з мясцовым жыхаром Лазарам Львовічам Хейфедам, які раней працаваў інжынерам-геадэзістам АДДЗЕЛА капітальнага будаўніцтва Лідскага райвыканкама, настаўнікам Лідскага каледжа.

Усе пункты і рэперы нашага горада і раёна знаходзяцца пад аховай дзяржавы. У пачатку 2000-х гадоў Дзяржаўным прадпрыемствам «Белгеадэзія» было даследавана 450 геадэзічных пунктаў і занесена на Схему планава-вышыннага абгрунтавання г. Ліды. 22 геадэзічныя пункты ўзятыя для назірання за захаванасцю земле-

ўпарадкавальнай і геадэзічнай службай Лідскага раёна. Цяпер некаторыя знакі счрачаныя ў сувязі з узвядзеннем будынкаў, пракладкай падземных камунікацыяў, рамонтам дарог. Яркі праклад таму знікненне пад час рэканструкцыі чыгуначнага вакзала рэпераў 1930-х гадоў.

У выніку праведзенага мною даследавання ў Лідзе і Лідскім раёне было выяўлена 14 знакаў, вызначаныя іх каардынаты і вышыня над узроўнем мора, месцазнаходжанне на карце горада. Уся інфармацыя пра іх закладзена ў QR-коды. Матэрыял, сабраны мною, спатрэбіўся для распрацоўкі турыстычнага маршруту «Геадэзічныя знакі Ліды». Спецыяльна для тых, хто зацікавіўся, як і я, гэтай тэмай, была створаная інтэрактыўная Яндэкс-карта і кніжка вандруніка з асноўнымі звесткамі, што павінен ведаць малады геадэзіст. Іх можна знайсці на сайце школьнага музея ў раздзеле «Геаграфія Лідчыны» і спампаваць.

Маё даследаванне зацікавіла многіх, напрыклад, маіх настаўнікаў, некаторых мясцовых жыхароў. Сваімі знаходкамі я падзяліўся і з аднакласнікамі, навучэнцамі школы пад час правядзення пешай экскурсіі. Я раскажваю ім аб самых старэйшых і цікавых геадэзічных знаках цэнтральнай гістарычнай часткі горада.

Падобныя знакі існуюць у любым горадзе. У гэтым я пераканаўся, калі наведаў Гродна і Мінск. Адзін са знакаў умураваны і ў будынак Каложскай царквы, а другі з'яўляецца рабочым цэнтрам і размешчаны на тратуары непадалёк Галоўнаштампа нашай сталіцы. Я ўпэўнены, што калі правядзеш цікавасць, можна знайсці падобныя знакі і ў вашым горадзе.

Правядзенне замераў участка з выкарыстаннем геадэзічных прыбораў

Унук — пра дзеда, майстра фатаграфікі

Асабісты ўспаміны пра знакамітага майстра мастацкай краязнаўчай фатаграфіі Яна Булгака падзяліўся яго ўнук Богдан Булгак. (Нагадаем нашым чытачам, што летась у кастрычніку намаганьнямі Франца Жылкі на месцы сядзібы фотамастака быў адкрыты памятны знак, аб чым нашае выданне пісала тады ў № 27 – «КГ».)

Б. Булгак жыве ў Варшаве. У яго ёсць два сыны. Малошчы – журналіст, фатаграфуе. Богдан перыядычна бывае ў Беларусі, у асноўным наведвае Навагрудчыну, дзе нарадзіўся яго знакаміты дзед, Міхас. Вёску Пярэсеку ўпершыню наведаў некалькі гадоў таму. Сюды яго запрасіў Франц Жылка, жыхар вёскі, апантаны ідэяй вярнуць імя вядомага

фатаграфа ў Пярэсеку, бо ненавіта тут Я. Булгак зрабіў свае першыя фатаграфіі, сфармаваўся як фатаграф.

Богдан меўся прыехаць у Пярэсеку на адкрыццё мемарыяльнага знака ў гонар Я. Булгака, але, на вялікі жаль, не змог. І вось ён зноў завітаў на радзіму продкаў. Найперш схадзіў да мемарыяльнага знака, паглядзеў, як добраўпарадкавалі муры дзедавай сядзібы. Бачна, што Богдан удзячны людзям, якія клопацца аб захаванні імя Я. Булгака. Пра перамены ў вёсцы гаворыць амаль са слязьмі на вачах: «Цяпер Булгак вярнуўся ў Пярэсеку». Богдан вельмі падобны да свайго дзеда, тая ж рысы твару, тая ж сівізна, ахайныя вусы і барада...

становішча. Людзі неадназначна ўспрымалі супрацоўніцтва дзеда з акупантамі. Супраць гэтых ста-сункаў таксама выступала бабуля. Два яе браты ваявалі ў польскім Супраціўленні. Гэта старонка біяграфіі дзеда мяне вельмі непакоіла. І вось у 2002 годзе я натрапіў на артыкул у часопісе пра польскае Супраціўленне, у якім чорным па белым было напісана, што ў кватэры дзеда прайшла першая сустрэча польскай арганізацыі Супраціўлення. Пазней дзед дапамагаў перапраўляць інфармацыю пра польскія нацыянальны рух у Лондан. Ён не сказаў пра гэты факт нават свайму сыну, майму бацьку, які памёр у 1977 годзе, так нічога і не даведаўшыся.

час. Потым нават альбомы выдаваліся з фатаграфіямі таго, што было і што стала.

Мне казалі за тыдзень, што дзед вяртаецца з камандзіроўкі. І я лічыў дні. Калі ён прывязджаў, у хаце была сапраўдная буза. Усе стараліся дапамагачь яму. Добра памятаю, як у памяшканнях нашай кватэры сохлі на драгах фатаграфіі. Дзед быў дома некалькі дзён і зноў ад'язджаў. Ён ездзіў адзін ці з маім бацькам. Аднойчы дзед узяў мяне з сабой. Тры ці чатыры разы прыходзіў на адно і тое ж месца, рабіў фатаграфію і заставаўся незадаволеным – шукаў лепшае святло. Адзін раз дазволіў мне быць у цёмным пакоі. Дзед быў скупулёны і вельмі патрабавальны да сябе і да вучняў. У яго лабараторыі не было месца дэмакратыі (смяецца).

Пра бабулю

– Ганна Булгак была жанчынай з жорсткім характарам. Адукаваная. Вельмі ўражлівая, паэтка ў душы. Напэўна, яны з дзедам інтэлектуальна пасавалі адно адному. Бабуля памерла ў 1944 годзе. Доўгі час хварэла, таму выглядала старэй за свой узрост. У дзеда ёсць здымак, які Ганна стаіць у акне. На вуліцы там пазірае вельмі старая жанчына...

Януш Богдан вучыў музыцы вяскоўных дзяцей

– Мой бацька пэўны час дапамагаў дзеду. Нават меў свае выстаўкі і ўзнагароды, але душа яго ляжала да музыкі. Ён скончыў кансерваторыю, быў кампазітарам. У Беларусі я выпадкова даведаўся, што тата вучыў вяскоўных дзяцей музыцы. Яго вучні нават зрабілі музычную кар'еру, гралі ў аркестрах.

У пажары згарэлі 15 тысячаў негатываў і другая кніга ўспамінаў

– Дзед пастаянна вяртаўся да сваіх вытокаў, гэта вельмі блізка для яго месцы. Настальгію па Беларусі ён апісаў у сваёй кнізе ўспамінаў «Край дзіцячых гадоў». Пад час вайны пісаў яе працяг. Але ў 1943 годзе ў Вільні адбыўся вялікі пажар. У тым ліку гарэў касцёл Святога Юрыя, да якога прымыкаў наш дом. Тады за 20 хвілінаў згарэлі багатая дзедава бібліятэка, больш за 15 тысячаў арыгіналаў негатываў фатаграфіяў і другая частка ўспамінаў. Больш да іх ён не вяртаўся.

Святлана ВАШЧЫЛА,
фота аўтара
(Паводле
газеты «Прысталічча»)

«Мы тутэйшыя»

З ім з Варшавы прыехала Іаана Пухальская – вядомы польскі гісторык і мастацтвазнаўца, аўтар кніг. Іаана сваячка Я. Булгака, карані яе сям'і таксама на навагрудскай зямлі. Як ім пачуваецца ў Беларусі?

«Мы тутэйшыя», – кажа Богдан. Іаана ў сваю чаргу прызнаецца: «Кожны раз, калі я перасякаю мяжу і апынаюся ў Беларусі, звычайна кажу, што нарэшце я дома. У мяне ў сэрцы батарэяка, якая зараджаецца ў Беларусі». Богдан і Іаана імкнуцца як мага дакладней перадаць сваё ўнутранае адчуванне Радзімы, і нарэшце Іаана згадвае вядомы выраз Адама Міцкевіча, з якім была добра знаёмая яе сям'я. Паэт казаў пра сваё паходжанне па на-радзэнні – «літвін, польскай нацыянальнасці» або «маю польскую нацыянальнасць, але ў мяне ўсё літвінскае». Так і госці з Варшавы, хоць і польскай нацыянальнасці, але ў іх усё літвінскае, беларускае.

Больш за 100 выставак за жыццё

Вядома, мяне і Франца Бяляславіча найперш цікавіць, якім чалавекам быў Я. Булгак. Унук адзначае, што гэта быў мастак вялікага фармату.

– Дзед бачыў тое, на што іншыя ніколі б не звярнуў увагі. Фатаграфія цалкам паглынула яго. Ён не пераставаў вучыцца, удасканальвацца. Да сёння мяне здзіўляе, як хутка ён асвоіў фотаапарат. Тэхніка з'явілася ў доме ў 1905 годзе, а ў 1906-м у дзеда ўжо адбылася першая выстаўка. Хутка яго выстаўкі пачалі ладзіцца і за мяжой, за ўсё жыццё іх было больш за 100 амаль на ўсіх кантынентах.

Прыдумаў назву «фатаграфіка»

Першым настаўнікам Я. Булгака быў Гуга Эрфурт, адзін з самых вялікіх прафе-

Б. Булгак і Ф. Жылка

сіяналаў таго часу ў галіне фатаграфіі.

– Дзед вучыўся ў Эрфурта ў Саксоніі, – расказвае Богдан. – І першая фатаграфія, якую ён там зрабіў, – возера, лодка і прыгожы туман. Затым быў Парыж. Там ён атрымаў веды пра фатаграфію больш тэхнічнага характару. Але для дзеда фатаграфія ў першую чаргу была мастацтвам. Ён нават прыдумаў назву для мастацкай фатаграфіі – фатаграфіка. Больш за ўсё дзед любіў фатаграфію прыроду. Таксама здымаў людзей, горад. У яго ёсць шэраг фатаграфічных серыяў, прысвечаных гарадской архітэктуры. Можна сказаць, што ён працягваў справу Напалеона Орды, майстра архітэктурнага пейзажу.

– Булгак вучыўся фатаграфіі ў Германіі, Францыі. А ці ведаў ён нямецкую і французскую мовы?

– Ведаў. У яго была класічная адукацыя, ён таксама валодаў лацінай, грэчаскай мовай, рускай.

Тройчы фатаграфіаваў Вільню

Булгак быў вядомым фотадэкаменталістам. Унук расказаў, што дзед тройчы адфатаграфіаваў амаль што кожны каменьчык Вільні. Першы раз зазныў усе архітэктурныя помнікі горада ў 1910 годзе, калі быў прызначаны на пасаду гарадскога фатаграфа Вільні. Гэтае месца яму ўдалося атрымаць

па пратэкцыі Фердынанда Рушчыца. Другі раз поўную інвентарызацыю архітэктурных помнікаў Вільні Я. Булгак зрабіў у пачатку Другой сусветнай вайны, калі горад адышоў да СССР. Фатаграфіі замаўляла Чырвоная Армія. Ну а трэці раз Булгак фатаграфіаваў Вільню, ужо калі прыйшлі немцы, па іх загадзе. Вільня, паводле словаў Б. Булгака, адзіны горад, які прайшоў такую поўную інвентарызацыю помнікаў.

На кватэры Булгака сустракалася польскае Супраціўленне

– Тое, што дзед рабіў фатаграфіі горада для немцаў, паставіла сям'ю ў цяжкае

Ф. Жылка з І. Пухальскай і Б. Булгакам у Пярэсеку

Раман пра трагічныя падзеі

Выйшла другая частка гістарычнага рамана Югена Зубовіча «Беларускі палкоўнік» пра вайну сярэдзіны XVII ст., самую крываваую ў нашай гісторыі (т.зв. «крыжавы патоп»). Гэта працяг гісторыі магілёўскага шляхціца Канстанціна Паклонскага. На старонках кнігі ажываюць вядомыя гістарычныя постаці – вялікага літоўскага гетмана Януша Радзівіла, маскоўскага цара Аляксея Міхайлавіча, украінскага гетмана Багдана Хмяльніцкага і інш., а падзеі разгортваюцца ў Магілёве, Крычаве, Гародні і Новым Быхаве. Сюжэт рамана максімальна набліжаны да рэальных гістарычных падзей.

Нарадзіўся аўтар у Чавусах, скончыў БДЭУ. Цяпер – экскурсавод і гід-перакладчык. Аўтар краязнаўчых кніг пра Магілёўшчыну і пазытыўнага зборніка «У небе сонца заходзіць самотна».

14 лютага ў сталічнай 23-й гімназіі адбылася адна з прэзентацый рамана «Беларускі палкоўнік». Пад час імпрэзы школьнікі не толькі пазнаёміліся з аўтарам твора, але і змаглі паўдзельнічаць у інтэрактыве, а ў якасці прыза была разыграная першая частка рамана.

19 лютага ў Мінску ў пратэстанцкай царкве Яна Прудвесніка адбылося яшчэ адно прадстаўленне выдання, дзе можна было пазнаёміцца з аўтарам, гісторыяй напісання кнігі і падзеямі твора, іх гістарычным кантэкстам. Пад час прэзентацыі госці пабачылі тэматычныя сцэнічныя пастапоўкі, бралі ўдзел у віктарыне, паслухалі беларускую старажытную музыку, змаглі патанчыць, а таксама пабылі ў ролі аўтараў і прапанавалі свой варыянт працягу аднаго з эпизодаў другой часткі рамана.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Фота з сайта кнігі

Белы бусел прывёў у Зорны гарадок

Калі будзеце ў Давыд-Гарадку, паглядзіце з моста на краявід, на абшар, дзе жывуць працавітыя і таленавітыя людзі, а мясцовае абрадавае свята «Конкі» збірае штогод багата людзей. Нядаўна давыдгарадчукам пашанцавала паказаць сваю спадчыну ў суседняй краіне. Самадзейных артыстаў запрасілі «Беларусы Масквы» і намеснік старшыні рэгіянальнай нацыянальна-культурнай аўтаноміі Аляксандр Дарковіч. Так здарылася, што трапілі яны ў Зорны гарадок, дзе ладзілі Дні беларускай культуры «Белы бусел ляціць у Зорны гарадок». Імпрэза была прымеркаваная да 46-годдзя першага палёту ў космас першага беларускага касманаўта двойчы Героя Саюза Саюза лётчыка-касманаўта Пятра Клімука.

У Зорным гарадку нас сустрэлі старшы саветнік Пасольства Беларусі ў Расіі, кіраўнік дзелавога культурнага комплексу Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі Васіль Чэрнік, касманаўты беларусы Пётр Клімука, Уладзімір Кавалёнак і Алег Навіцкі, старшыня аўтаноміі «Беларусы Масквы» Ала Тужылькіна, супрацоўнікі Палаца касманаўтаў, навучэнцы школы – з беларускім сцягам, кветкамі і вітаннем «Вас шчыра вітае Зорны гарадок!» Затым усе

Сустрэча з П. Клімуком

ўдзельнікі ўсклалі кветкі да помніка Юрыю Гагарыну.

У Палацы Зорнага гарадка прайшла выстаўка беларускіх рамёстваў, дзе было прадстаўленае і ткацтва. Навучэнцы маскоўскіх школ падрыхтавалі выстаўку малюнкаў «Мы малоем Беларусь».

Наш калектыў вітаў усё аркестравай музыкай яшчэ ў вестыбіюлі. Прыгожа гучалі цымбалы Надзі Вазоўскай, яе падтрымалі іграюна дудачцы Валянцін Шасцюк і дырэктар Дома культуры Давыд-Гарадка Міхаіл Шыкунец – выдатны баяніст. Потым музыкі зайгралі «Каб любіць Беларусь нашу мілую...», а барабаншчык Руслан Храпавіцкі адбываў так, нібыта хацеў, каб чула не толькі ўся Масква, але і Беларусь. Выдатна спявалі салістка Ніна Комік і спявачкі Аксана Цывіс, Ганна Пенчык... Да нас падыходзілі землякі, якіх жыццё закінула за мяжку, распаўядалі, адкуль

яны родам, распытвавалі нас аб жыцці.

У гэты ж дзень нашу культуру прадставілі беларускія суполкі з Яраслаўля, Уладзіміра, Масквы, Мінска (вучні з «Золаку»). А артысты Дома касманаўтаў віталі прысутных кампазіцыяй «Ой на Івана на Купала». На сцэне і па-за ёй усе пачуваліся адной сям'ёй, разам спявалі «Мой родны кут, як ты мне мілы...».

Пры канцы ж хачу падзякаваць за падтрымку кіраўніцтву Столінскага райвыканкама, старшыні Давыд-Гарадоцка пасялкоўнага Савета Вячаславу Стадніку, ягонаму намесніку Валерыю Кавалёву, а таксама – кіроўцу нашага мікрааўтобуса Славу Шасцюку, які, сталася, яшчэ і добра спявае.

*Мікола КОТАЎ,
паштатны карэспандэнт
«Краязнаўчай газеты»
(Мінск – Масква – Мінск)*

Беларускія выканаўцы на сцэне палаца Зорнага гарадка

Чай – гэта лекі

Уздоўж

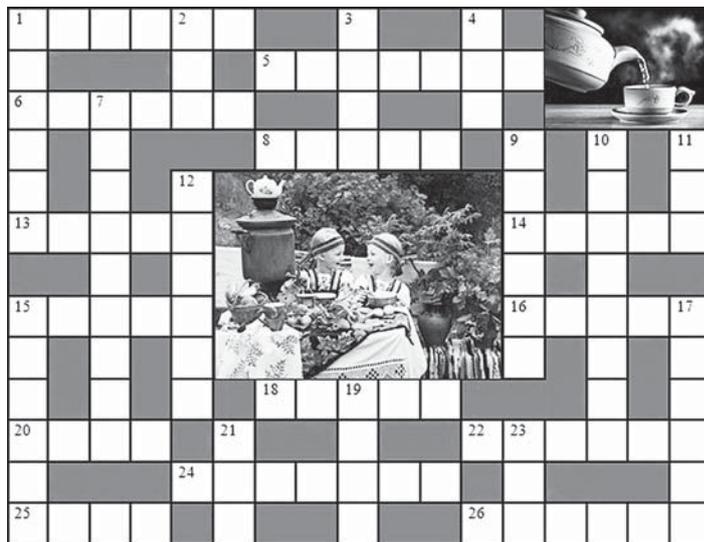
1. «... і чай добрыя, калі яны гарачыя, моцныя і не вельмі салодкія». Э. Кроткі. 5. Тое, што і лётчык. 6. На двары мароз, а пад носам ... (жарт. прык.). 8. Чай піць – не ... сячы (прык.). 13. Прыгажосць. 14. Аднастайны раскасісты гук. 15. Горная парода. 16. ... дом будзе, а нягода руінуе (прык.). 18. «Чай – гэта ... душы». В. Мілашэўскі. 20. Паўднёвае дрэва з пахучым лісцем. 22. На ... – каўбаса, на Вялікадні – сыр, а ўсё чалавек сыт (прык.). 24. Невялікі твор у газеце, часопісе. 25. «... чаю не купляла, // ... мела свой запас – // Святааннікам, бывала, // Чай заварвала для нас». З верша М. Малаўкі «Чай для мамы». 26. Снег, які толькі што выпаў.

Уперак

1. «Слава – гэта лішні ... цукру ў шклянцы чаю». М. Барышнікаў.

2. «Даў ... людзям Новы год, // Навагодні вечар». З верша Якуба Коласа «Пад Новы год». 3. «Чай можа замяніць ... А ... не замяніць чай. Вершы могуць замяніць прозу. А проза не замяніць вершы». Ч. Чао. 4. Дзе ёсць чай, там і пад елкаю ... (прык.). 7. Каханне – ... жыцця. Чай – ... здароўя (прык.). 9. Увядзенскія ... зіму на розум наставілі (прык.). 10. Імя англійскай каралевы XIX стагоддзя, вялікай аматаркі чаю, якая ператварыла чайванне ў прыдворную традыцыю. 11. ... на печ – сцюжа на двор (прык.). 12. Пасудзіна, у якой заварваюць чай. 15. Від змяняга лыжнага спорту. 17. Тое, што і пуны. 19. Свежы чай – гэта ... стары чай – яд (усход. прык.). 21. ...-Ланка. Астраўная азіяцкая краіна, буйны вытворца чаю. 23. ...! Вокліч з пераможнай інтанацыяй.

*Склаў
Лявон ЦЕЛЕШ*

Сакавік

Народ сказаў...

Двое сяброў вядуць размову пра тое, чья жонка лепшая.
 – Мая жонка, – гаворыць першы, – вельмі добрая. Як толькі я прыходжу дамоў, яна здымае з мяне паліто, падае мне хатнія пантофлі і пальчаткі.
 – Пальчаткі? – здзівіўся другі.
 – Так, гумавыя пальчаткі для мыцця посуду.

Сустрэліся на вуліцы два знаёмыя.
 – Скуль бяжыш, дружа? – пытаецца адзін

– З кіно. Дужа смешную камедыю глядзеў. Абавязкова схадзі, лопнуць ад смеху можна.

– О, гэта добра! Тады я пашлю сёння ж увечары ў кіно сваю цешчу.

– Ганулечка, ды я цябе на руках гатоў насыціць, гатоў сагрэць цяплом свайго дыхання.

– Ты, гарачанькі, лепей бы прынёс мне бярэма дроваў, каб печ напаліць.

– Пятрусь, ты зноў уначы праз сон шосьці гаварыў, – кажа жонка свайму мужу.

– То ўжо мне і ўночы слова нельга сказаць!.. – пакрыўдзіўся той.

– Дурань я быў, калі ажаніўся на табе пяць гадоў таму.

– Думаеш, ты стаў бы разумнейшым, каб мы пажаніліся сёлета?

На экзамене інспектар сам пажадаў праверыць веды вучняў.

– Хто разбіў сцяну Карфагена? – спытаў у аднаго.

– Я не ламаў, – разгубіўшыся, адказаў вучань.

– Ён гэтага не зробіць! – заступіўся за Віцю настаўнік.

8 – Пархута Яраслаў Сільвестравіч (1930, Івацэвіцкі р-н – 1996), пісьменнік, краязнаўца, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя К. Каліноўскага (1992) – 90 гадоў з дня нараджэння.

8 – Пётра Кошоў (Пётр Васільевіч; 1910, Карэліцкі р-н – 1994), сусветна вядомы артыст оперы, педагог, удзельнік бітвы пры Монтэ-Касіна ў складзе 2-га корпусу арміі Андэрса – 110 гадоў з дня нараджэння.

10 – Кірылаў Мікалай Сцяпанавіч (1930 – 2007), мастак-афарміцель, жывапісец, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

10 – Марціновіч Аркадзь Нічыпаравіч (1920, Глускі р-н – 2009), пісьменнік, заслужаны работнік культуры Беларусі, удзельнік савецка-фінляндскай вайны 1939 – 1940 гг., Вялікай Айчыннай вайны – 100 гадоў з дня нараджэння.

12 – Пятровіч Іосіф Людвігавіч (1920, Мінскі р-н – 1990), вучоны-гісторык, заслужаны работнік вышэйшай школы Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

12 – Ваніна Наталія Генадзьеўна (1950, Гомель – 2015), журналіст, выдатнік адукацыі Беларусі, выдатнік друку Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

12 – Калечыц Алена Генадзьеўна (1940), вучоны-археолог, палеагеограф, даследчык археалогіі палеаліту, мезаліту, неаліту, бронзавага веку, палеаэкалогіі і палеагеаграфіі, распрацоўшчык канцэпцыі першапачатковага засялення тэрыторыі Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – Савіч-Заблоцкі Вайніслаў Казімір Канстанцінавіч (Лада-Заблоцкі; 1850, Браслаўскі р-н – пасля 1893), беларускі і польскі пісьменнік, публіцыст, збіральнік беларускага фальклору – 170 гадоў з дня нараджэння.

15 – Шыкунова Ірына Сямёнаўна (1940, Любанскі р-н), артыстка оперы, педагог, народная артыстка Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1980) – 80 гадоў з дня нараджэння.

«Пакуль мядзведзі не дайшлі – я папужаю»

На экзамене па прыроднаўстве адзін з членаў камісіі папытаўся ў вучня, які расказаў пра слана:

– А колькі, па-твойму, слон можа з'есці сена?

– Два вазы, – няўпэўнена адказаў вучань.

– Як па-вашаму, – цішком спытаў у настаўніка член камісіі, – ці гэта так?

– Ну, гэта, безумоўна, гіпербала, – адказвае настаўнік.

– Вось і я так думаю, – важна адказаў член камісіі. – Гіпербала, тая з'есць, а слану гэта зашмат.

Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты» (сбраў Змітро Бяспалы; Мінск, 1970)

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПОЛАЦК (заканчэнне артыкула). Зберагліся фрагменты забудовы XVII – XIX стст. па вул. Леніна, помнік архітэктуры пачатку XX ст. – лютэранская царква (у будынку цяпер размешчаны Полацкі краязнаўчы музей), дамы па вул. Скарыны, праспекце К. Маркса. У горадзе створаны Нацыяналь-

ны Полацкі гісторыка-культурны музей-запаведнік (дырэктары Т. Рудава, М. Ільніцкі, Т. Джумантаева), што ўключае стаўяна дзейныя музеі: Полацкі краязнаўчы музей, Музей беларускага кнігадрукавання, Полацкі музей-бібліятэку Сімеона Полацкага, Полацкі музей традыцыйнага ручнога ткацтва Паазер'я, Полацкі музей баявой славы, Полацкі музей гісторыі архітэктуры Сафійскага сабора, Полацкі дзіцячы музей, музей З.М. Тусналобай-Марчанка, Полацкую стацыянарную выстаўку «Прагулка па Ніжнепакроўскай», прыродна-экалагічны музей, Мастацкую галерэю. З 2003 г. працуе філіял Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа.

Полацк быў першым беларускім горадам, які ўганараваны званнем культурнай сталіцы Беларусі (2010 г.).

У горадзе размяшчаецца гісторыка-філалагічны факультэт По-

Полацкі Спас-Ефрасіннеўскі манастыр

лацкага дзяржаўнага ўніверсітэта (астатнія – у Наваполацку). Працуюць Полацкі дзяржаўны лясны каледж, Полацкі дзяржаўны аграрна-эканамічны каледж, Полацкі гандлёва-тэхналагічны каледж, Полацкі дзяржаўны медыцынскі каледж імя Героя Савецкага Саюза З.М. Тусналобай-Марчанка.

Перад Сафійскім саборам, на правым беразе Дзвіны, знаходзіцца помнік эпиграфіцы XII ст. – Барысаў камень.

Апроч названых вышэй, тут нарадзіліся Алесь Аркуш (паэт, эсэіст, выдавец), Уладзімір Арлоў (пісьменнік), Валянцін Базыльчык (доктар

хімічных навук), Лявон Баршчэўскі (філолаг, перакладчык), Максім Вавілаў (ваенны дзеяч), Пятро Васючэнка (пісьменнік, навуковец), Барыс Галеркін (спецыяліст у галіне тэорыі пругкасці, матэматык, акадэмік АН СССР), Навум Гальпяровіч (паэт, журналіст), Дзмітрый Каргародаў (біёлаг, фенолаг, арнітолаг, педагог), Аркадзь Каткоў (архітэктар), Валянцін Лукша (пісьменнік), Ксенія Пагарэлая (арганістка), Віктар Рыбчынскі (акцёр тэатра і кіно), Алесь Савіцкі (пісьменнік), Мэры Энцін (амерыканская пісьменніца), Нінэль Шчасная (жывапісец і графік) ды інш.

Помнік эпиграфіцы XII ст. – Барысаў камень